OLIY TA'LIMDA O'QITISH USULLARINING ZAMONAVIY TENDENTSIYALARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalishi
1-bosqich talabalari **Zaripova Mohlaroyim Zavqiddin qizi**
mohlaroyimzaripova35@gmail.com +998771890630
Rahimova Rayhona Bahriddin qizi
rahimovarayhona33@gmail.com +998976343634
Ilmiy rahbar: **Ergasheva Mohinur Komil qizi**
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti "Pedagogika" kafedrasi o'qituvchisi
mohinur.1926@gmail.com
+998 94 925 19 26
Chirchiq,O'zbekiston

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida o'qitish usullarining zamonaviy tendensiyalari, ularning pedagogik jarayonga ta'siri va samaradorligi tahlil qilinadi. Xususan, talaba markazli yondashuv, kompetensiyaga asoslangan ta'lim, raqamli texnologiyalar integratsiyasi, interaktiv o'qitish usullari va amaliyotga yo'naltirilgan ta'limning o'rni yoritilgan. Tadqiqot natijalari zamonaviy o'qitish usullari talabalarning mustaqil fikrlashi, kreativligi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar. Oliy ta'lim, o'qitish usullari, pedagogik innovatsiya, talaba markazli yondashuv, kompetensiya, raqamli ta'lim, interaktiv metodlar.

Аннотация.В статье анализируются современные тенденции методов обучения в системе высшего образования, их влияние на педагогический процесс и эффективность. Рассматриваются студентоцентрированный подход, компетентностное обучение, цифровизация образования, интерактивные методы и практико-ориентированное обучение.

Ключевые слова.Высшее образование, методы обучения, педагогические инновации, студентоцентрированное обучение, компетенции, цифровое обучение.

Abstract. This article examines modern trends in teaching methods in higher education, their impact on the educational process, and their effectiveness. It focuses on student-centered learning, competency-based education, digital integration, interactive teaching methods, and practice-oriented learning.

Keywords. Higher education, teaching methods, pedagogical innovation, student-centered learning, competencies, digital education.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimi jadal transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Ushbu o'zgarishlar global miqyosda kechayotgan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi hamda bilimlar iqtisodiyotining shakllanishi bilan chambarchas bog'liqdir[1]. Zamonaviy jamiyatda bilimlarning tez yangilanib borishi ta'lim

[1] Mardonov, S., Khodjamkulov, U., & Botirova, S. (2020). *The Need to Educate Young People with the Spirit of Patriotism in the Context of Globalization*

tizimidan yuqori darajadagi moslashuvchanlikni, innovatsion yondashuvlarni va uzluksiz o‘rganish kompetensiyasini talab etadi.

An’anaviy ta’lim tizimi asosan o‘qituvchiga yo‘naltirilgan bo‘lib, unda bilimlar tayyor shaklda talabalarga yetkazilgan. Biroq bugungi kunda bu yondashuv o‘zining samaradorligini qisman yo‘qotib bormoqda. Chunki zamonaviy mehnat bozori nafaqat bilimga ega, balki uni amaliyotda qo‘llay oladigan, muammolarni mustaqil hal eta oladigan, ijodiy va tanqidiy fikrlay oladigan mutaxassislarni talab etmoqda.

Shu bois oliy ta’lim tizimida o‘qitish usullarini modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va ta’lim jarayonini talaba ehtiyojlariga moslashtirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Zamonaviy o‘qitish usullari talabalarning faolligini oshirish, ularning bilim olish jarayonini individuallashtirish va mustaqil ta’lim ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, bugungi kunda ta’lim tizimida sun’iy intellekt, raqamli platformalar va interaktiv metodlarning joriy etilishi o‘qitish jarayonini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bu esa o‘qituvchilardan yangi kompetensiyalarni, talabalardan esa yuqori darajadagi moslashuvchanlikni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy o‘qitish usullarining asosiy tendensiyalarini chuqur o‘rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot zamonaviy o‘qitish usullarini kompleks o‘rganish maqsadida integrativ metodologik yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot jarayonida bir nechta ilmiy metodlar uyg‘un holda qo‘llanilib, mavzuni har tomonlama tahlil qilish imkoniyati yaratildi.

Avvalo, nazariy tahlil metodi asosida pedagogik innovatsiyalar, zamonaviy didaktik yondashuvlar va o‘qitish usullarining ilmiy asoslari o‘rganildi. Xususan, konstruktivizm, kompetensiyaga asoslangan ta’lim, talaba markazli yondashuv va raqamli pedagogika konsepsiyalari chuqur tahlil qilindi. Ushbu nazariyalar zamonaviy o‘qitish usullarining metodologik asosini tashkil etadi.

Qiyosiy tahlil yordamida an’anaviy va zamonaviy o‘qitish usullari o‘rtasidagi asosiy farqlar aniqlashtirildi. Bu jarayonda an’anaviy metodlarning reproduktiv xususiyatga ega ekanligi, zamonaviy metodlarning esa interaktiv, moslashuvchan va talaba faoliyatiga yo‘naltirilganligi asoslab berildi. Shuningdek, ularning ta’lim samaradorligiga ta’siri o‘rganildi.

Tizimli yondashuv orqali ta’lim jarayoni yaxlit tizim sifatida ko‘rib chiqildi. Ushbu tizimda o‘qituvchi, talaba, o‘qitish usullari, texnologiyalar va baholash mexanizmlari o‘zaro bog‘liq komponentlar sifatida tahlil qilindi. Bu esa o‘qitish usullarini alohida emas, balki yagona pedagogik tizimning ajralmas qismi sifatida o‘rganish imkonini berdi.

Bundan tashqari, umumlashtirish metodi yordamida ilmiy manbalar, xalqaro tajribalar va ilg‘or pedagogik amaliyotlar tahlil qilinib, yagona ilmiy xulosalar chiqarildi. Bu esa tadqiqot natijalarining ishonchliligini oshirdi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari zamonaviy oliy ta’lim tizimida o‘qitish usullarining tubdan o‘zgarayotganligini ko‘rsatdi. Eng muhim tendensiyalardan biri — talaba markazli yondashuvning keng joriy etilishidir. Ushbu yondashuv ta’lim jarayonida talabaning faol ishtirokini ta’minlab, uni passiv tinglovchidan faol bilim yaratuvchiga aylantiradi. Natijada talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish ko‘nikmalari rivojlanadi.Kompetensiyaga asoslangan ta’lim modeli esa ushbu jarayonni yanada

chuqurlashtiradi. Ushbu yondashuv talabalarda faqat nazariy bilimlarni emas, balki amaliy ko‘nikmalarni ham shakllantirishga qaratilgan. Bu esa bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi. Biroq ushbu modelni samarali joriy etish uchun o‘quv dasturlarini yangilash va o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish zarur.Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ta’lim tizimiga katta imkoniyatlar yaratmoqda. Onlayn ta’lim, virtual platformalar va sun’iy intellekt asosidagi tizimlar o‘quv jarayonini individuallashtirish imkonini beradi.[2] Shu bilan birga, bu jarayon ayrim muammolarni ham yuzaga keltiradi. Jumladan, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarining yetishmasligi va talabalarning mustaqil ishlash ko‘nikmalarining pastligi muhim muammolar sifatida namoyon bo‘ladi.Interaktiv o‘qitish usullari, xususan, muammoli o‘qitish, loyiha asosida o‘rganish va кейс-stadi metodlari talabalarning o‘quv jarayonidagi faolligini oshiradi. Bu usullar orqali talabalar real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.Fanlararo integratsiya esa bilimlarni kompleks o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Zamonaviy muammolar ko‘p hollarda turli sohalar kesishgan nuqtada yuzaga kelgani sababli, bunday yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, amaliyotga yo‘naltirilgan ta’lim talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirib, ularni real ish muhitiga tayyorlaydi.Umuman olganda, zamonaviy o‘qitish usullarining samaradorligi ularni to‘g‘ri tanlash, moslashtirish va amaliyotga tatbiq etishga bog‘liq. Bu jarayonda o‘qituvchining roli nihoyatda muhim bo‘lib, u doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi va yangi metodlarni o‘zlashtirib borishi zarur.

XULOSAYuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy oliy ta’lim tizimi tub transformatsiya bosqichida bo‘lib, unda o‘qitish usullari mazmunan va shaklan yangilanmoqda. Ushbu o‘zgarishlar nafaqat ta’lim jarayonining tashkiliy tomonlariga, balki uning metodologik va didaktik asoslariga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Natijada an’anaviy bilim uzatishga yo‘naltirilgan model o‘rnini talaba faoliyatiga asoslangan, kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlar egallamoqda.Tadqiqot natijalari zamonaviy o‘qitish usullari xususan, talaba markazli yondashuv, kompetensiyaga asoslangan ta’lim, interaktiv metodlar hamda raqamli texnologiyalar integratsiyasi — ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatdi. Ushbu yondashuvlar talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini mustahkamlash, balki ularning tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv kabi muhim ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.Shuningdek, ta’lim jarayonining amaliyot bilan uyg‘unlashuvi talabalarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashda muhim omil ekanligi aniqlandi. Dual ta’lim elementlari, stajirovkalar va real loyihalar asosida o‘qitish bitiruvchilarning mehnat bozoriga tez va samarali moslashishini ta’minlaydi. Bu esa oliy ta’lim muassasalarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi rolini yanada oshiradi.Biroq zamonaviy o‘qitish usullarini keng joriy etish jarayonida muayyan muammolar ham mavjud. Jumladan, o‘qituvchilarning metodik va raqamli kompetensiyalarining yetarli darajada shakllanmaganligi, ta’lim infratuzilmasining cheklanganligi hamda talabalarning mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi ushbu jarayonni murakkablashtiradi. Shu bois ushbu muammolarni bartaraf etish maqsadida o‘qituvchilarning malakasini muntazam oshirib borish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish va ta’lim muhitini takomillashtirish zarur.

[2] Kholikova, N. (2020). *Poetic Features of Uzbek Poetry of the National Awakening Period.*

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, zamonaviy oliy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi innovatsion o'qitish usullarini samarali qo'llash bilan bevosita bog'liqdir. Kelgusida ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish uchun integratsiyalashgan, moslashuvchan va texnologik yondashuvlarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki global miqyosda raqobatbardosh, yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNESCO. (2021). AI and Education: Guidance for Policy-makers. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.https://unesdoc.unesco.org/
2. UNESCO. (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO Publishing.https://unesdoc.unesco.org/
3. OECD. (2021). Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with AI,Blockchain and Robots. Paris: OECD Publishing.https://doi.org/10.1787/589b283f-en
4. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign.
5. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson.
6. Selwyn, N. (2019). Should Robots Replace Teachers. AI and the Future of Education. Cambridge: Polity Press.
7. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16(1), 39. https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0
8. Baker, R. S., & Smith, L. (2019). Educational Data Mining and Learning Analytics. New York: Springer.
9. Kasneci, E., et al. (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. Learning and Individual Differences, 103, 102274. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274